

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.03.116>
УДК 811.161.2'246.2

Н.Ю. САРГАН, аспірантка відділу історії української мови та ономастики
Інститут української мови НАН України
вул. Михайла Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: nczdmarchuk@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-7873-3549>

ВІДАПЕЛЯТИВНІ МІКРОТОПОНІМИ ЖИТОМИРЩИНИ: ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ТА СЕМАНТИКА

У статті схарактеризовано мікротопоніми різних районів Житомирського Полісся, мотивовані географічними термінами. Наведено мікротопонімні паралелі з досліджуваними назвами з інших регіонів України. Здійснено детальну роботу з картами, на яких зафіксовані назви малих географічних об'єктів, похідних від географічних термінів. Закцентовано на специфічних рисах місцевого мікротопонімікону, важливих для дослідження мовної картини світу місцевого населення.

Ключові слова: *апелятив, мікротопонім, географічний термін, Житомирське Полісся, онімізація.*

У кожному регіоні України наявні мікротопоніми, похідні від географічних термінів. Не виняток із цього погляду і Житомирське Полісся. Свого часу М.І. Толстой наголошував на архаїчності поліської географічної термінології, акцентуючи на її праслов'янському характері (Толстой, 1969, с. 246). Тому важливе її вивчення «як мовного явища в історичному аспекті (у зв'язку з історико-географічним середовищем)» (Чеховський, 1996, с. 10). Окрім того, той самий географічний апелятив у різних ареалах, насамперед гірських, мав схожу семантику. Однак якщо йдеться про Полісся, Волинь, Буковину чи Центральну Україну, то там можливі деякі відмінності у значеннях (Сокіл, 2007, с. 123). Отже, досліджуючи семантику місцевих географічних апелятивів, маємо брати до уваги географічні особливості конкретного регіону.

Цитування: Сарган Н.Ю. (2023). Відапелятивні мікротопоніми Житомирщини: історія формування та семантика. *Українська мова*, 3(87), 116—123. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.03.116>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

У пропонованій розвідці схарактеризовано мікротопоніми різних районів Житомирського Полісся, мотивовані географічними термінами, проаналізовано можливі варіанти назвотворення. Закцентовано на специфічних рисах місцевого мікротопонімікону, важливих для дослідження мовної картини світу місцевого населення.

Вила. Мікротопоніми з такою лексемою в основі широко побутують серед місцевих назв на позначення різних об'єктів: *Вила* — торф. на півд. схід від м. Радомишля (СМГУ, с. 122); *Вила Перші* — х. у колишній Волинській губ. Житомирського пов.; *Вили* — х.: 1) Березівської с. р. Коростишівського р-ну; 2) Охотівської с. р. Лугинського р-ну; уроч., с. Гошів Овруцького р-ну; *Вила Другі* — х. Василівської с. р. Троянівського р-ну (АТУЖ, с. 228) тощо. Географічний термін *вила* функціонує в українській мові зі значеннями 'що-небудь роздвоєне; розгалуження русла річки', 'місце злиття двох річок', 'місце з'єднання двох доріг' (ЕСТУ, с. 119), що утворені за метафоричною ознакою 'роздвоєння', 'розгалуження', 'перехрестя'. Така мотивація свідчить про конфігурацію об'єкта або його розміщення. Споріднені мікротопоніми побутують на території України: *Вила* — с. Вилянської с. р. Томашпільського р-ну Вінницької обл. (АТП, с. 35); *Вила-Ярузькі* — с. Вило-Ярузької с. р. Чернівецького р-ну Вінницької обл. (там само, с. 40); *Майдан-Вила* — с. Замороченської с. р. Шепетівського р-ну Хмельницької обл. (там само, с. 250).

Відьма — торф. у межиріччі Уборті п. Прип'яті п. Дніпра та Перги п. Уборті п. Прип'яті п. Дніпра; на півн. схід від смт Ємільчине (СМГУ, с. 122). Станом на сьогодні ця територія — гідрологічний заказник. Імовірно, назва *Відьма* — фонетично вторинна форма від **Видма* < *видма* 'піщане місце, з якого вітер зносить пісок' (ЕСУМ 2, 148), 'піщане місце, з якого у вітряну погоду зноситься пісок' (ВТССУМ, с. 133); 'поле гористе, неврожайне', 'пагорб піску, нав'яний вітром', 'те, що є результатом видування (піску, снігу)' (SEJP, с. 717). Цей географічний термін походить від дієслова *відути*, *видимати* (ЕСУМ 2, с. 148). Місцеві жителі зазначають, що ґрунти на цій території піщані. Очевидно, серед болотистої місцевості (торфовище) такий тип піщаних ґрунтів міг стати своєрідним орієнтиром, що й зумовило виникнення назви **Видма* > *Відьма*. Крім того, привертає увагу саме розташування урочища — поряд із населеним пунктом *Рудня-Іванівська* (Шуберт). Зауважимо, що на території Житомирського Полісся назви, похідні від основи *рудн-*, досить поширені, наприклад: *Рудня* (х., Радомисльський пов.), *Рудня-Баранівська* (с., Житомирський, Коростенський пов.), *Рудня-Могиланська* (с., Овруцький, Коростенський пов.), *Рудня-Грабівська* (с., Житомирський пов.) тощо (АТУЖ, с. 429—433). Це не випадково, адже ця територія багата на поклади залізної руди, яка залягала в болотистій місцині, пор. відповідно значення географічного терміна *рудá* 'ржаве болото' (Грінченко, 4, с. 85).

Назву хутора *Видумка* [Продубівської с. р. Коростишівського р-ну (АТП, с. 176)] вважаємо спільнокореневою з **Видма*. Фонетична бу-

дова мікротопоніма *Видумка* дає підстави кваліфікувати його як вторинну форму до **Видомка*, що, на нашу думку, постала способом онімізації апелятива **видомка* — демінутива від *видма*. Споріднені назви мікротопооб'єктів зафіксовані переважно на північно-західних територіях України: *Видумка*, с.: 1) Пулинського р-ну Житомирської обл. (АТП, с. 186); 2) Рівненського р-ну (там само, с. 460); х.: 1) Демидівського р-ну Рівненської обл. (там само, с. 443); 2) Козинського р-ну Рівненської обл. (там само, с. 451); уроч.: 1) Ізяславського р-ну Хмельницької обл.; 2) Славутського р-ну Хмельницької обл. (Ординська, 2020, с. 268).

Гвіздь. Свого часу вважали, що лексема **gvozďь* зі значенням 'ліс' невідома східним слов'янам, а відповідну семантику розвинула лише в межах словенської, сербської та хорватської мов. Проте докладніший аналіз засвідчив ширші межі її побутування (Карпенко, 1974, с. 84—85). На це вказують, зокрема, мікротопоніми Житомирського Полісся: *Гвіздь* — торф.: 1) с. Миролюбів (Жовтневе) Лугинського р-ну; 2) у межиріччя Перги п. Уборті п. Прип'яті п. Дніпра й Жерева л. Ужа п. Прип'яті п. Дніпра, Овруцького р-ну (СМГУ, с. 124). Болотиста місцина, де зафіксовано досліджуваний мікротопонім *Гвіздь*, має підвищення (Шуберт), на якому колись міг рости ліс. Промовистими із цього погляду є назви значної кількості суміжних урочищ, розташованих навколо об'єкта: *Антонова Липа* (Карта), *Великий Ліс*, *Гнилий Дуб*, *Гнилий Ліс*, *Гуца* (Шуберт), *Дубров* (Карта), *Забереzza*, *Липник*, *Ольховщина* (Шуберт) тощо. Як бачимо, ці мікротопоніми мотивовані назвами лісових дерев. Це, зокрема, свідчить про те, що географічний термін, твірний для аналізованого мікротопоніма *Гвіздь*, позначав у минулому 'невеликий сухий простір, покритий лісом, що піднімається серед боліт'. Споріднені власні географічні назви, похідні від лексеми *gvizďь*, можна простежити і в інших регіонах України: *Гвоздець*, смт Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. (Головацький, с. 74), сс. *Малий Гвоздець*, *Старий Гвоздець* Гвоздецького р-ну Івано-Франківської обл. (АТП, с. 503). Український ареал мікротопонімів з основою *Гвізд-* розширюють топоніми з Білоруси: р. *Hvozďica* пр. Уборті, сосновий ліс *Hvózdou* біля околиць с. Хойники; Польщі: *Gózdek* — гідроніми в бас. Вісли та в поріччя Вепру, *Gozdownica*, *Gozdnica* — гідроніми в бас. Одеру (Карпенко, 1974, с. 84—85).

Гребінець — криниця, с. Листвин Овруцького р-ну (СМГУ, с. 126). З погляду формальної структури цей мікротопонім аналізуємо як лексико-семантичне утворення від апелятива **гребінець* — демінутивної форми від географічного терміна *гребінь* 'місце, де розходяться дві річки, дороги' (Данилюк, с. 39). Така семантика пояснює розміщення населеного пункту, де зафіксовано цю назву, — по обидва боки річки Листвин. Наявність підвищень та пагорбів могла спричинити появу іншого значення географічного терміна *гребінь* — 'верхній край підвищення' або 'продовгувате підвищення' (Янчишина, 2021, с. 207). Цей апелятив реалізував також іншу семантику — 'гірська ділянка', 'лісисте гірське пасмо' (SG 3, с. 175), яка, проте, більше характерна для топо-

німій гірських регіонів. Порівняймо в цьому контексті назву х. *Гребінь* Сергіївської с. р. Путильського р-ну Чернівецької обл. (АТП, с. 643). Такі значення, безперечно, не характеризують внутрішньої форми назв поліських топооб'єктів.

Ліс: *Чорний ліс* — х.: 1) Іскоростської с. р. Ушомирського р-ну Житомирської обл.; 2) Омельниківської с. р. Народицького р-ну Житомирської обл. (АТУЖ, с. 496); *Худалів ліс* — х. Вепринської с. р. Радомишльського р-ну (там само, с. 487); *Лісові* — дж., с. Гошів Овруцького р-ну (СМГУ, с. 152), *Великий Ліс*, *Гнилий Ліс*, *Сидячі Ліски* — уроч. поблизу с. Миролюбів Лугинського р-ну (Шуберт) тощо. Лексема *ліс*, на відміну від вищезгаданої *гвоздь*, — загальнозживана в різних регіонах України, проте має менше специфічних значенневих відтінків: ‘велика площа землі, заросла деревами й кущами’, ‘дерева, які ростуть на такій площі’, ‘певна ділянка такої площі’ (СУМ 4, с. 522); ‘земельна площа, на якій ростуть у великій кількості дерева та кущі’ (Янчишина, 2021, с. 235), ‘великий простір, порослий деревами’ (Данилюк, с. 76). Поширення таких назв на Житомирщині зумовлене розташуванням області на межі двох природних зон — мішаних лісів та лісостепу. Низка аналізованих мікротопонімів містить атрибутивні (*Чорний ліс*, *Великий Ліс*, *Гнилий Ліс*) та посесивні (*Худалів ліс*) компоненти, які можуть бути цікаві в процесі аналізу ад'єктивних та відантропонімних мікротопонімів.

Сажалка. Цей гідротермін широко представлений у назвах водних мікротопооб'єктів Житомирщини: *Сажалка* — став, с. Колодяжне Дзержинського р-ну; бол.: 1) с. Шатрище Коростенського р-ну; 2) с. Норинці Народицького р-ну; копанка, с. Людинівка Овруцького р-ну (СМГУ, с. 174); *Бомчикова Сажалка* — став, с. Мединівка Коростенського р-ну (там само, с. 116); *Кучинська Сажалка* — бол., с. Степанівка Лугинського р-ну (там само, с. 150); *Панська Сажалка* — став, с. Мединівка Коростенського р-ну (там само, с. 165); *Степанова Сажалка* — бол., с. Яблунівка Ємільчинського р-ну (там само, с. 180); *Трофимова Сажалка* — бол., с. Нова Буда Радомишльського р-ну (там само, с. 184). В основі наведених назв — апелятив *са́жавка* (*сажалка*) ‘невелике штучне водоймище, у якому розводять і утримують рибу’, ‘копанка’ (СУМ 9, с. 15), ‘штучна водойма’, ‘природна стояча водойма’, ‘викопана яма, яка наповнюється водою джерела’, ‘луг, який заливається водою’ (Данилюк, с. 123—124). Деякі мікротопоніми Житомирщини зі стрижневим апелятивом *сажалка* містять означувальні посесивні компоненти: *Бомчикова*, *Кучинська*, *Степанова* тощо. На теренах України поширені численні фонетичні варіанти на позначення різних географічних об'єктів, наприклад: р. *Сажалка* (СГУ, с. 483), став *Сажавка* (ЕСТУ, с. 412; Янчишина, 2021, с. 179), пот. *Саджавка* (СГУ, с. 483; Мосур, 2019, с. 519; Шийка, 2013, с. 267), с. *Саджівка* (АТП, с. 561).

Топило. Апелятив мотивує кілька місцевих мікротопонімів: *Топило* — бол.: 1) с. Остапи Лугинського р-ну; 2) с. Липники того ж р-ну (СМГУ, с. 183); *Лосине Топило* — бол., с. Сарновичі Коростенського р-ну

(СМгУ, с. 153). В основі наведених гелонімів — географічний термін *топіло* ‘місце, куди стікає весняна вода’ (ВТССУМ, с. 1462), ‘дуже грузьке болото’ (Янчишина, 2021, с. 118), ‘яма у водоймі’ (Данилюк, с. 135), *топіло* ‘трясовина’ (Лисенко, с. 210). Щодо місцевої назви *Топільня*, х. Раковицької с. р. Радомишльського р-ну Житомирської обл. (АТУЖ, с. 473), то її, очевидно, можна пояснювати двома способами: 1) як результат онімізації з подальшою субстантивациєю прикметника *топільний* < *тополя* [пор. споріднені топоніми: *Granica Topolnicka*, гран. < *Топільниця* (Мосур, 2019, с. 510), *Топільче*, х. Зеленської с. р. Жаб’ївського р-ну Івано-Франківської обл. (АТП, с. 505)]; 2) як похідну від географічного терміна *топіло* / *топило*, характерного для досліджуваного ареалу [аналогійна назва села Лугинського р-ну утворена від назви річки *Топіла*, що колись там протікала й зафіксована на карті (Шуберт)]. Обидві етимологічні версії вважаємо однаково ймовірними.

Підсумовуючи структурно-семантичний аналіз фрагмента мікротопонімікону Житомирського Полісся, пов’язаного з географічною термінологією, зазначимо, що географічні апелятиви на території Житомирщини слугують типовими твірними основами для місцевої мікротопонімії. Прикметно, що серед проаналізованих назв є такі, що рідко трапляються в межах України (*Відьма* < **Видма*, *Гвіздь*). Інші ж, навпаки, мають численні паралелі й за межами Житомирського Полісся (*Вила*, *Сажавка*). У різних регіонах значення географічного терміна, що ліг в основу назви, може відрізнятися (*Гребінець*). Найбільш продуктивний спосіб творення для таких мікротопонімів — онімізація (*Вила*, *Топило* тощо) і трансонімізація (*Гвіздь*).

Географічні особливості регіону та місцерозташування досліджуваного об’єкта важливі для встановлення мотивації місцевих мікротопонімів, зокрема таких, як *Відьма*, *Гвіздь*, *Топільня*, *Гребінець*.

Докладніше вивчення назв мікротопонімів Житомирщини, похідних від географічних термінів, дасть змогу поглибити уявлення про склад відповідної тематичної групи мікротопонімів досліджуваного ареалу, а також з’ясувати чинники, що вплинули на становлення специфічних рис мікротопонімії Житомирського Полісся порівняно з іншими регіонами України.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

б.	— балка	м.	— місто	р-н	— район
бас.	— басейн	окр.	— округ	с.	— село
вол.	— волость	п.	— права притока	смт	— селище міського типу
губ.	— губернія	пас.	— пасовище	с. р.	— сільська рада
кол.	— колонія	півд.	— південь	торф.	— торфовище
крин.	— криниця	півн.	— північ	уроч.	— урочище
л.	— ліва притока	пов.	— повіт	х.	— хутір
н.	— нива	пот.	— потік		

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

АТП — *Українська РСР: Адміністративно-територіальний поділ: на 1 вересня 1946 року.* (1947). Київ: Українське видавництво політичної літератури.

АТУЖ — *Адміністративно-територіальний устрій Житомирщини (1795—2006).* (2007). Житомир: Видавництво «Волинь».

ВТССУМ — Бусел В.Т. (ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови.* Ірпінь: ВТФ Перун.

Головацький — Головацький Я.Ф. (1884). *Географический словарь западнославянских и южнославянских земель и прилегающих стран. С приложением географической карты.* Вильна: Типография А.Г. Сыркина.

Грінченко — Грінченко Б.Д. (упоряд.). (1907—1909). *Словарь української мови.* (т. 1—4). Київ: [б. в.].

Данилюк — Данилюк О.К. (2013). *Словник народних географічних термінів Волині.* Луцьк: Вежа-Друк.

ЕСТУ — Лучик В.В. (2014). *Етимологічний словник топонімів України.* Київ: Академія.

ЕСУМ — Болдирев Р.В., Мельничук О.С. (1982—2012). *Етимологічний словник української мови* (т. 1—6). Київ: Наукова думка.

Карта — *Топографическая карта СССР 1971—1988.* (1988). Масштаб: в 1 см. 5 км. (1:500000). Москва: Генштаб СССР.

Лисенко — Лисенко П.С. (1974). *Словник поліських говорів.* Київ: Наукова думка.

СГУ — Непокупний А.П., Стрижак О.С., Цілуйко К.К. (1979). *Словник гідронімів України.* Київ: Наукова думка.

СМгУ — Железняк І.М., Карпенко О.П., Лучик В.В., Поляруш Т.І., Стрижак О.С., Шульгач В.П. (2004). *Словник мікрогідронімів України. Волинь, Житомирщина, Запоріжжя, Київщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина.* Київ: Видавництво «Обереги».

СУМ — Білодід І.К., Горещький П.І., Бурячок А.А., Гнатюк Г.М., Швидка Н.І., Доценко П.П., ... Головащук С.І. (ред.). (1970—1980). *Словник української мови: в 11 т.* Київ: Наукова думка.

Шуберт — Шуберт Ф.Ф., Тучкова П.А. (1915). *Военно-топографическая карта Российской Империи 1846—1863 гг.* Масштаб: 3 версты на дюйм (1: 126 000).

SEJP — Boryś W. (2008). *Słownik etymologiczny języka polskiego.* Kraków: Wydawnictwo Literackie.

SG — Sulimierski F., Walewski W. (1880—1903). *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* (t. 1—15). Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego.

ЛІТЕРАТУРА

Карпенко О.П. (1974). Старожитня гідронімія центрального Полісся в загальнослов'янському аспекті. *Мовознавство*, 2—3, 77—90.

Мосур О.С. (2019). *Мікротопонімія кінця XVIII — початку XIX століття: Самбірський циркул* [дис. ... канд. філол. наук]. Львів.

Ординська І.Я. (2020). *Мікротопонімія Північної Хмельниччини* [дис. ... канд. філол. наук]. Вінниця.

Сокіл Н.В. (2007). *Мікротопонімія Сколівщини* [дис. ... канд. філол. наук]. Львів.

Толстой Н.И. (1969). *Славянская географическая терминология. Семасиологические этюды.* Москва: Наука.

- Чеховський І.Г. (1996). *Мікротопонімія Чернівецької області в історичному аспекті (утворення на базі народної термінології)* [автореф. дис. ... канд. іст. наук]. Чернівці.
- Шийка С.В. (2013). *Народна географічна термінологія Ровенщини* [дис. ... канд. філол. наук]. Київ.
- Янчишина Я.В. (2021). *Мікротопонімія Центральної Хмельниччини* [дис. ... канд. філол. наук]. Хмельницький.

Статтю отримано 13.05.2023

LEGEND

- АТП** — *Ukrainian SSR: Administrative-territorial division: on September 1, 1946.* (1947). Kyiv: Ukrainske vydavnytstvo politychnoi literatury (in Ukrainian).
- АТУЖ** — *Administrative and territorial structure of Zhytomyr region (1795–2006).* (2007). Zhytomyr: Vydavnytstvo “Volyn Vydavnytstvo” (in Ukrainian).
- ВТССУМ** — Busel, V.T. (Ed.). (2005). *A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language.* Irpin: VTF Perun (in Ukrainian).
- Головацький** — Holovatskyi, Ya.F. (1884). *Geographical dictionary of West Slavic and South Slavic lands and adjacent countries. With a map application.* Vilna: Typohrafiia A.H. Syrkina (in Russian).
- Грінченко** — Hrinchenko, B.D. (Ed.). (1907–1909). *Dictionary of the Ukrainian language* (Vols. 1–4). Kyiv (in Ukrainian).
- Данилюк** — Danyliuk, O.K. (2013). *Dictionary of folk geographical terms of Volyn.* Lutsk: Vezha-Druk (in Ukrainian).
- ЕСТУ** — Luchyk, V.V. (2014). *Etymological dictionary of toponyms of Ukraine.* Kyiv: Akademiia (in Ukrainian).
- ЕСУМ** — Boldyriev, R.V., & Melnychuk, O.S. (1982–2012). *Etymological dictionary of the Ukrainian language* (Vols. 1–6). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Карта** — *Topographic map of the USSR 1971–1988.* (1988). Moscow: Henshtab SSSR (in Russian).
- Лисенко** — Lysenko, P.S. (1974). *Dictionary of Polissia dialects.* Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- СГУ** — Nepokupnyi, A.P., Stryzhak, O.S., & Tsiluiko, K.K. (1979). *Dictionary of hydronyms of Ukraine.* Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- СМгУ** — Zhelezniak, I.M., Karpenko, O.P., Luchyk, V.V., Poliarush, T.I., Stryzhak, O.S., & Shulhach, V.P. (2004). *Dictionary of microhydronyms of Ukraine. Volyn', Zhytomyrshchyna, Zaporizhzhia, Kyivshchyna, Kirovohradshchyna, Poltavshchyna, Cherkashchyna.* Kyiv: Vydavnytstvo “Oberehy” (in Ukrainian).
- СУМ** — Bilodid, I.K., Horetskyi, P.I., Buriachok, A.A., Hnatiuk, H.M., Shvydka, N.I., Dotsenko, P.P., ... & Holovashchuk, S.I. (Ed.). (1970–1980). *Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols.* Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Шуберт** — Shubert, F.F., & Tuchkova, P.A. (1915). *Military topographical map of the Russian Empire 1846–1863.* Scale: 3 versts per inch (1: 126 000) (in Russian).
- SEJP** — Borys, W. (2008). *Etymological dictionary of the Polish language.* Cracow: Wydawnictwo Literackie (in Polish).
- SG** — Sulimierski, F., & Walewski, W. (1880–1903). *Geographical dictionary of the Kingdom of Poland and other Slavic countries* (Vols. 1–15). Warsaw (in Polish).

REFERENCES

- Chekhovskiy, I.H. (1996). *Microtoponymy of the Chernivtsi region in the historical aspect (formation based on folk terminology)* [Autoref. thesis Ph.D. Philol. of Science]. Chernivtsi (in Ukrainian).
- Karpenko, O.P. (1974). *The ancient hydronymy of central Polissia in the all-Slavic aspect. Movoznavstvo*, 2–3, 77–90 (in Ukrainian).
- Mosur, O.S. (2019). *Microtoponymy of the end of the 18th - beginning of the 19th century: Sambir circular* [Thesis Ph.D. Philol. of Science]. Lviv (in Ukrainian).
- Ordynska, I.Ia. (2020). *Microtoponymy of Northern of Khmelnytskyi region* [Thesis Ph.D. Philol. of Science]. Vinnytsia (in Ukrainian).
- Shyika, S.V. (2013). *Folk geographic terminology of the Rivne region* [Thesis Ph.D. Philol. of Science]. Kyiv (in Ukrainian).
- Sokil, N.V. (2007). *Microtoponymy of Skolivshchyna* [Thesis Ph.D. Philol. of Science]. Lviv (in Ukrainian).
- Tolstoy, N.Y. (1969). *Slavic geographic terminology. Semasiological studies*. Moscow: Nauka (in Russian).
- Yanchyshyna, Ya.V. (2021). *Microtoponymy of the Centre of Khmelnytskyi region* [Thesis Ph.D. Philol. of Science]. Khmelnytskyi (in Ukrainian).

Received 13.05.2023

Nadiia Sarhan, Postgraduate student of the Department of History of the Ukrainian Language and Onomastics
Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine
4 Mykhailo Hrushevskiy St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: ndzdmarchuk@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-7873-3549>

VIDAPELLATIVE MICROTOPYNYMS OF ZHYTOMYR REGION: HISTORY OF FORMATION AND SEMANTICS

The ethno-cultural region of Polissia is located on the territory of modern Ukraine and Belarus. As a result of wet, woody and marshy terrain which is caused by the physico-geographical properties of the territory, the population density is low. Consequently, the array of traditional intangible culture, which is reflected in microtoponyms, has been well preserved due to the peculiarities of their creation and functioning. Taking this into consideration, their fixation and research is an important task for modern onomastics, linguistics and many other scientific areas. This article is dedicated to the research of Zhytomyr Polissia's microtoponyms, originating from geographical terms (e.g. Vid'ma, Hvizd', Vyla, Sazhavka, Hrebinets', Topylo, etc.). The comparison of the studied names with the similar onyms of other Ukrainian regions, has made it possible to observe the difference in the meaning of the appellative, which has formed the basis of microtoponyms in different territories (e. g. Topil'nia, Hrebinets'). Microtoponyms with the same meaning, but different pronunciation (e. g. Sazhalka — Sadzhalka — Sazhavka) are representative as well. The study of some names has been required a detailed examination of the adjacent object's names. Let us examine it with the geographical term "hvizd'", which has become a word-formation for the similarly named microtoponym. This lexeme has been regarded unknown to the Eastern Slavs for a long time. The overwhelming amount of the natural boundaries' proper names, formed by the forest trees' names (e. g. Hnylyi Dub, Velykyi Lis, Zaberezzia, Lypnyk, etc.), confirms that the appellative "hvizd'" has remained the meaning of the word 'wood' on the researched area. Therefore, the microtoponyms of Zhytomyr Polissia's research demonstrates: a strong correlation between geographical terminology based on the proper names and the studied area's natural features; the difference in pronunciation and semantics of word-building lexemes, depending on the region's dialect characteristics; the historical context's influence on the name forming process.

Keywords: *microtoponym, geographical term, Polissia, influence of natural features on onimization.*